

Пунктом 18 частини першої статті 5 цього Закону визначено, що Пенсійний фонд України та його органи звільняються від сплати судового збору. Отже, територіальні управління Пенсійного фонду України не повинні сплачувати судовий збір при поданні апеляційних або касаційних скарг на рішення суду.

За змістом пункту 20 частини першої статті 5 цього Закону органи праці та соціального захисту населення звільняються від сплати судового збору лише у конкретних випадках та виключно за умови їх звернення до суду з позовом. Отже, у разі оскарження рішень судів, ухвалених у справах, в яких ці органи є відповідачами, в апеляційному або касаційному порядку, органи праці та соціального захисту населення повинні сплачувати судовий збір на загальних підставах.

Головуючий
Секретар Пленуму

І. Х. Темкіжев
М. І. Смокович

ПЛЕНУМ ВИЩОГО АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДУ УКРАЇНИ

ПОСТАНОВА

від 21 травня 2012 р. № 5

Про внесення змін до постанови Пленуму Вищого адміністративного суду України від 13 грудня 2010 року № 3 «Про практику застосування адміністративними судами законодавства у справах із приводу оскарження рішень, дій чи бездіяльності державної виконавчої служби»

У зв'язку з прийняттям Верховною Радою України законів України від 4 листопада 2010 року № 2677-VI «Про внесення змін до Закону України «Про виконавче провадження» та деяких інших законодавчих актів України щодо вдосконалення процедури примусового виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб), яким Закон України «Про виконавче провадження» викладено у новій редакції, та від 17 листопада 2011 року № 4054-VI «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконален-

ня окремих положень адміністративного судочинства», яким внесено зміни до статей 18 та 181 Кодексу адміністративного судочинства України, Пленум Вищого адміністративного суду України

п о с т а н о в л я є:

1. Внести зміни до постанови Пленуму Вищого адміністративного суду України від 13 грудня 2010 року № 3 «Про практику застосування адміністративними судами законодавства у справах із приводу оскарження рішень, дій чи бездіяльності державної виконавчої служби», виклавши її текст у такій редакції:

«1. При розгляді справ із приводу оскарження рішень, дій чи бездіяльності державної виконавчої служби суди повинні керуватися положеннями Конституції України, статті 6 Конвенції про захист прав і основоположних свобод людини (Рим, 4 листопада 1950 року, ратифікована Законом України від 17 липня 1997 року № 475/97-ВР), міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, Кодексу адміністративного судочинства України (далі — КАС України), законами України від 24 березня 1998 року № 202/98-ВР «Про державну виконавчу службу», від 21 квітня 1999 року № 606-XII «Про виконавче провадження» (у редакції Закону України від 4 листопада 2010 року № 2677-VI), іншими нормативно-правовими актами, які регулюють примусове виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини, тощо.

2. Відповідно до частини першої статті 181 КАС України учасники виконавчого провадження (крім державного виконавця) та особи, які залучаються до проведення виконавчих дій, мають право звернутися до адміністративного суду з позовною заявою, якщо вважають, що рішенням, дією або бездіяльністю державного виконавця чи іншої посадової особи державної виконавчої служби порушено їхні права, свободи чи інтереси, а також якщо законом не встановлено інший порядок судового оскарження рішень, дій чи бездіяльності таких осіб.

Отже, суди при визначенні юрисдикції повинні виходити з того, що до юрисдикції адміністративних судів належать спори щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності державної виконавчої служби при виконанні всіх виконавчих документів, передбачених частиною другою статті 17 Закону України «Про виконавче провадження», крім тих, відносно яких законом установлено інший, виключний порядок їх оскарження.

Частинною четвертою статті 82 Закону України «Про виконавче провадження» встановлено, що рішення, дії чи бездіяльність державного виконавця або іншої посадової особи державної виконавчої служби щодо виконання судового рішення можуть бути оскаржені сторонами до суду, який видав виконавчий документ, а іншими учасниками виконавчого провадження та особами, які залучаються до проведення виконавчих дій, — до відповідного адміністративного суду в порядку, передбаченому законом.

Отже, критеріями визначення юрисдикції судів щодо вирішення справ з приводу оскарження рішень дій чи бездіяльності органів державної виконавчої служби щодо виконання судового рішення є юрисдикційна належність суду, який видав виконавчий документ, та статус позивача як сторони у виконавчому провадженні.

У розумінні статті 8 Закону України “Про виконавче провадження” сторонами у виконавчому провадженні є стягувач і боржник. При цьому судам слід ураховувати, що до сторін, які можуть оскаржити рішення, дії або бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи державної виконавчої служби належать також їх представники за законом чи договором.

Таким чином, до юрисдикції адміністративних судів належать усі справи з приводу оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів державної виконавчої служби щодо виконання судових рішень на підставі виконавчих документів, виданих судами всіх юрисдикцій, за винятком тих, які видано загальними та господарськими судами у разі звернення до суду сторін відповідного виконавчого провадження чи їхніх представників.

Справи за позовами про оскарження рішень, дій чи бездіяльності державного виконавця або іншої посадової особи державної виконавчої служби щодо виконання рішень інших органів (посадових осіб) належать до справ адміністративної юрисдикції незалежно від суб’єкта звернення до суду (частина п’ята статті 82 Закону України “Про виконавче провадження”).

3. Приписами статті 33 Закону України “Про виконавче провадження” встановлено, що кілька відкритих виконавчих проваджень про стягнення коштів з одного боржника об’єднуються у зведене виконавче провадження.

Судам необхідно мати на увазі, що за приписами цієї статті об’єднуються у зведене виконавче провадження кілька відкритих виконавчих проваджень тільки про стягнення коштів та лише з одного боржника.

Крім того, судам необхідно враховувати, що всі справи з приводу рішень, дій чи бездіяльності органів державної виконавчої служби, прийнятих (вчинених, допущених) з метою виконання зведеного виконавчого провадження, у якому об’єднано виконавчі провадження щодо виконання рішень судів різних юрисдикцій та/чи рішень інших органів (посадових осіб), належать до юрисдикції адміністративних судів, навіть у разі, коли у зведеному виконавчому провадженні відсутнє виконавче провадження з примусового виконання рішення адміністративного суду.

Юрисдикцію судів щодо вирішення справ з приводу рішень, дій чи бездіяльності державного виконавця або іншої посадової особи державної виконавчої служби під час виконання судового рішення в межах конкретного виконавчого провадження, яке об’єднано (приєднано) у зведене виконавче провадження, або зведеного виконавчого провадження, у якому об’єднано виконавчі провадження по виконанню рішень судів однієї юрисдикції, необ-

хідно визначати з урахуванням положень частини четвертої статті 82 Закону України “Про виконавче провадження”.

4. Адміністративним судам необхідно мати на увазі, що відповідно до розділу XIV¹ Господарського процесуального кодексу України та глави 2 розділу VII¹ Цивільного процесуального кодексу України розгляд заяв про видачу виконавчого документа на примусове виконання рішення третейського суду та видачу такого виконавчого документа здійснюють господарські суди та суди з розгляду цивільних справ.

У зв'язку з цим до юрисдикції адміністративних судів належать справи про оскарження рішень, дій чи бездіяльності державного виконавця або іншої посадової особи державної виконавчої служби щодо виконання таких виконавчих документів за позовами учасників виконавчого провадження (крім сторін та їхніх представників) чи осіб, які залучаються до проведення виконавчих дій.

5. Юрисдикція адміністративних судів поширюється на спори про оскарження рішень, дій чи бездіяльності державного виконавця або іншої посадової особи державної виконавчої служби, прийнятих (вчинених, допущених) під час виконання виконавчих написів нотаріуса (частина п'ята статті 82 Закону України “Про виконавче провадження”).

6. Судам необхідно враховувати, що постанови державного виконавця про стягнення виконавчого збору та накладення штрафу належать до видів відповідальності за невиконання рішення самостійно та за невиконання без поважних причин рішення, що зобов'язує боржника вчинити певні дії, та рішення про поновлення на роботі. Виконавчий збір — це санкція відповідальності майнового характеру, що накладається на боржника за невиконання рішення у строк, встановлений для його самостійного виконання. Для застосування виконавчого збору виконавець приймає постанову, яка, у разі її невиконання самостійно, виконується примусово в установленому Законом України “Про виконавче провадження” порядку.

Прийнята державним виконавцем постанова про накладення штрафу на боржника, не виконана самостійно, є підставою для її примусового виконання.

За змістом пункту 7 частини другої статті 17 Закону України “Про виконавче провадження” постанови державного виконавця про стягнення виконавчого збору, витрат на проведення виконавчих дій та накладення штрафу є виконавчими документами. Якщо виконавче провадження закінчено, а виконавчий збір, витрати на проведення виконавчих дій або штраф не стягнуто, відповідна постанова виділяється в окреме провадження і підлягає виконанню в загальному порядку.

Тому слід урахувати, що юрисдикція адміністративних судів поширюється на справи з приводу оскарження постанов державного виконавця про стягнення виконавчого збору, витрат, пов'язаних з організацією та проведен-

ням виконавчих дій і накладенням штрафу, прийнятих у виконавчих провадженнях щодо примусового виконання усіх виконавчих документів незалежно від того яким органом, у тому числі судом якої юрисдикції, вони видані. Також до юрисдикції адміністративних судів належать справи про оскарження рішень, дій чи бездіяльності державної виконавчої служби, прийнятих (вчинених, допущених) під час примусового виконання постанов державного виконавця про стягнення виконавчого збору, витрат, пов'язаних з організацією та проведенням виконавчих дій і накладенням штрафу як виконавчих документів в окремому виконавчому провадженні.

7. За змістом частини п'ятої статті 83 Закону України "Про виконавче провадження" постанови начальника відділу, якому безпосередньо підпорядкований державний виконавець, про скасування постанови або іншого процесуального документа (його частини), прийнятих державним виконавцем, про визнання недійсним акта державного виконавця, постанови начальника відділу, якому безпосередньо підпорядкований державний виконавець, або державного виконавця про виправлення граматичної чи арифметичної помилки, постанова керівника вищестоящего органу державної виконавчої служби щодо виявлених порушень вимог закону можуть бути оскаржені в десятиденний строк із дня їх винесення, зокрема й у судовому порядку. Юрисдикція таких справ визначається з урахуванням положень частини першої статті 181 КАС України та частин четвертої, п'ятої статті 82 Закону України "Про виконавче провадження", оскільки вищенаведені акти виносяться у конкретному виконавчому провадженні.

8. Судам необхідно враховувати, що відповідно до частини четвертої статті 82 Закону України "Про виконавче провадження" до юрисдикції адміністративних судів належать справи щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності державної виконавчої служби при виконанні вироків судів у частині, що підлягає примусовому виконанню державною виконавчою службою (про стягнення штрафів, конфіскацію майна тощо), за винятком справ за позовами сторін виконавчого провадження.

9. Визначаючи предметну та територіальну підсудність справ з приводу рішень, дій або бездіяльності державної виконавчої служби, судам необхідно враховувати, що за приписами пункту 5 частини першої статті 18, частини шостої статті 181 КАС України адміністративні справи з приводу рішень, дій або бездіяльності державного виконавця чи іншої посадової особи державної виконавчої служби щодо виконання ними рішень судів у справах, передбачених пунктами 1–4 частини першої статті 18 цього Кодексу, розглядаються місцевим загальним судом як адміністративним судом, який видав виконавчий лист, незалежно від статусу позивача у виконавчому провадженні.

Справи з приводу рішень, дій або бездіяльності державного виконавця чи іншої посадової особи державної виконавчої служби щодо виконавчих доку-

ментів, виданих цими судами в інших справах, крім передбачених пунктами 1–4 частини першої статті 18 КАС України, підлягають розгляду місцевими загальними судами як адміністративними судами, які видали виконавчий лист, у разі звернення сторін виконавчого провадження.

Справи за позовами інших учасників виконавчого провадження чи осіб, які залучаються до проведення виконавчих дій під час виконання таких виконавчих документів, підсудні окружним адміністративним судам. Територіальна підсудність таких справ визначається відповідно до положень статті 19 КАС України.

Ураховуючи положення частини четвертої статті 82 Закону України “Про виконавче провадження”, у разі оскарження рішень, дій або бездіяльності органу державної виконавчої служби щодо виконання рішення окружного адміністративного суду такі справи територіально підсудні окружному адміністративному суду, який видав виконавчий документ, незалежно від статусу позивача у виконавчому провадженні.

Судам необхідно враховувати, що за приписами частини другої статті 19 КАС України визначається територіальна підсудність справ про оскарження рішень, дій чи бездіяльності державної виконавчої служби чи іншої посадової особи державної виконавчої служби щодо виконання рішень господарських та загальних судів (крім тих, де позивачами є сторони) та рішень інших органів (посадових осіб).

10. Судам необхідно мати на увазі, що всі адміністративні справи з приводу оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів державної виконавчої служби, вчинених під час проведення виконавчих дій, розглядаються з особливостями, установленими статтею 181 КАС України. Щодо справ про оскарження інших рішень, дій чи бездіяльності цих органів, то такі справи розглядаються за загальними правилами КАС України. Це слід розуміти так, що на адміністративні справи щодо оскарження інших рішень, дій або бездіяльності органів державної виконавчої служби, не пов’язаних з проведенням виконавчих дій, не поширюються особливості розгляду таких справ, які встановлені статтею 181 КАС України, в тому числі й щодо скороченого 10-денного строку розгляду адміністративних справ.

11. Згідно зі статтею 181 КАС України позивачами у справах щодо оскарження рішень, дій або бездіяльності державного виконавця чи іншої посадової особи державної виконавчої служби можуть бути учасники виконавчого провадження (крім державного виконавця) та особи, які залучаються до проведення виконавчих дій, котрі вважають, що рішеннями, діями або бездіяльністю державного виконавця чи іншої посадової особи державної виконавчої служби порушено їхні права, свободи чи інтереси.

Перелік учасників виконавчого провадження та осіб, які залучаються до проведення виконавчих дій, визначений статтею 7 Закону України “Про виконавче провадження”.

За приписами цієї статті учасниками виконавчого провадження є державний виконавець, сторони, представники сторін, прокурор, експерти, спеціалісти, перекладачі, суб'єкти оціночної діяльності — суб'єкти господарювання.

Прокурор має право звернутися з позовом у вказаних справах не лише як учасник виконавчого провадження, статусу якого він набуває при відкритті виконавчого провадження за його заявою у випадках представництва інтересів громадянина або держави в суді (пункт 2 частини першої статті 19 Закону України “Про виконавче провадження”), а й при здійсненні представництва в суді особи, яка є учасником виконавчого провадження. Крім того, у разі відхилення протесту прокурора або ухилення органу державної виконавчої служби від його розгляду прокурор може звернутися з заявою до суду про визнання акта незаконним (частина четверта статті 21 Закону України “Про прокуратуру”).

Особами, які залучаються до проведення виконавчих дій, є поняті, працівники органів внутрішніх справ, представники органів опіки й піклування, інших органів та установ у порядку, встановленому Законом України “Про виконавче провадження”.

12. Судам необхідно мати на увазі, що відповідальність за невиконання законних вимог державного виконавця, зокрема визначених частиною першою статті 90 Закону України “Про виконавче провадження”, встановлено статтею 188-13 Кодексу України про адміністративні правопорушення. Такі справи підвідомчі районним, районним у місті, міським чи міськрайонним судам (суддям).

13. Позовні заяви про оскарження рішень, дій або бездіяльності посадових осіб державної виконавчої служби оплачуються судовим збором відповідно до Закону України “Про судовий збір”. За подання таких позовних заяв судовий збір сплачується на загальних підставах.

14. Частиною другою статті 181 КАС України встановлено спеціальні строки звернення до суду.

Так, рішення, дії або бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи державної виконавчої служби може бути оскаржено у десятиденний строк з дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення її прав, свобод чи інтересів, а щодо оскарження постанови про відкладення провадження виконавчих дій — у триденний строк.

У разі порушення цього строку судам слід застосовувати приписи статті 100 КАС України, за якими адміністративний позов, поданий після закінчення строків, установлених законом, залишається без розгляду, якщо суд на підставі позовної заяви та доданих до неї матеріалів не знайде підстав для визнання причин пропуску строку звернення до адміністративного суду поважними, про що постановляється ухвала.

15. Про подання позовної заяви суд повідомляє відповідача за допомогою кур'єра, телефону, факсу, електронної пошти чи іншого технічного засобу зв'язку не пізніше наступного дня після відкриття провадження у справі. Протягом одного дня з дня одержання такого повідомлення відповідач зобов'язаний отримати в суді копію позовної заяви та доданих до неї документів.

Адміністративна справа з приводу рішень, дій або бездіяльності державного виконавця чи іншої посадової особи державної виконавчої служби вирішується судом відповідно до частини п'ятої статті 181 КАС України протягом десяти днів після відкриття провадження у справі, якщо ці спори впливають із здійснення органами державної виконавчої служби виконавчого провадження. В інших випадках такі спори розглядаються в межах строків, установлених частиною першою статті 122 КАС України.

16. Судам при розгляді справ з приводу оскарження дій державного виконавця стосовно арешту майна боржника потрібно враховувати, що в межах статті 181 КАС України розглядаються вимоги щодо арешту (опису) майна, які не пов'язані зі спором про право на це майно.

Перевіряючи законність дій державного виконавця, пов'язаних з оцінкою майна боржника, суд повинен перевірити відповідність цих дій положенням статті 58 Закону України “Про виконавче провадження”.

При цьому необхідно враховувати, що визначення вартості майна боржника проводиться державним виконавцем за ринковими цінами, що діють на день визначення вартості майна. Для оцінки за регульованими цінами, оцінки нерухомого майна, транспортних засобів, повітряних, морських та річкових суден державний виконавець залучає суб'єкта оціночної діяльності — суб'єкта господарювання, який провадить свою діяльність відповідно до Закону України “Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні”.

У разі якщо визначити вартість майна (окремих предметів) складно або якщо боржник чи стягувач заперечує проти передачі арештованого майна боржника для реалізації за ціною, визначеною державним виконавцем, державний виконавець залучає суб'єкта оціночної діяльності — суб'єкта господарювання для проведення оцінки майна.

У разі якщо сторони не згодні з результатами визначення вартості чи оцінки, вони мають право подати державному виконавцю заперечення, що є підставою для призначення рецензування звіту про оцінку майна. У разі незгоди з оцінкою, визначеною за результатами рецензування, сторони мають право оскаржити її в судовому порядку.

Судам необхідно враховувати, що суб'єкт оціночної діяльності є учасником виконавчого провадження, а не посадовою особою державної виконавчої служби, і висновки експерта є результатом практичної діяльності фахівця-оцінювача, а не актом державного органу. Тому вимоги заявника в частині

оскарження оцінки майна, визначеної за результатами рецензування, не підлягають розгляду адміністративними судами.

У разі якщо експерт, суб'єкт оціночної діяльності — фізична особа, висновок експерта слід оскаржувати в порядку цивільного судочинства, якщо експерт, суб'єкт оціночної діяльності — юридична особа — у порядку господарського судочинства.

17. Державний виконавець зобов'язаний здійснювати необхідні заходи щодо своєчасного і повного виконання рішення, зазначеного в документі на примусове виконання рішення, у спосіб і порядок, визначені виконавчим документом (стаття 11 Закону України “Про виконавче провадження”). Водночас відповідно до пункту 2 частини першої статті 47 Закону України “Про виконавче провадження” виконавчий документ, прийнятий державним виконавцем до виконання, за яким стягнення не провадилося або було проведено частково, повертається стягувачеві, якщо у боржника відсутнє майно, на яке може бути звернено стягнення, і здійснені державним виконавцем відповідно до цього Закону заходи щодо розшуку такого майна виявилися безрезультатними.

Тому судам слід ураховувати, що з огляду на зазначені законодавчі приписи виконавці мають право повертати виконавчі документи щодо виконання рішень адміністративних судів про стягнення з пенсійних органів та суб'єктів владних повноважень відповідних виплат пенсії, соціальної допомоги тощо у разі здійснення державним виконавцем усіх можливих дій, спрямованих на виконання рішення».

Головуючий
Секретар Пленуму

І. Х. Темкіжев
М. І. Смокович